

Minister van Cultuur Joke Schauvliege:

“Onze grote troef is ons fijnmazige netwerk. In elke uithoek van Vlaanderen kan je op relatief korte afstand een bibliotheekfiliaal vinden.”

Interview: Julie Hendrickx, Inez Janssen en Carol Vanhoutte

Foto's: Stefan Tavernier

Met *De openbare bibliotheek van morgen* schreef Vlaams minister van Cultuur Joke Schauvliege haar inspiratienota voor de bibliotheeksector. Daarin vraagt ze aandacht voor het maatschappelijke belang van de openbare bibliotheek. META kon de minister enkele vragen stellen.

Uw visienota *De openbare bibliotheek van morgen* verschijnt een jaar voor het einde van uw legislatuur als Vlaams minister van Cultuur. Waarom nu?

Het is de bedoeling om lokale besturen en bibliothecarissen te inspireren, te prikkelen over de toekomst van de bib. Waarom nu? We hebben een nieuw decreet Lokaal Cultuurbeleid dat in werking treedt vanaf 1 januari 2014 en de lokale gemeentebesturen werken nu ook aan hun beleids- en beheerscyclus voor de komende zes jaar. Een ideaal moment om hen nu die inspiratienota te geven. Ze kunnen de nota gebruiken bij het uittekenen waar ze met hun bibliotheek, stad of gemeente naartoe willen aangezien het nieuwe decreet Lokaal Cultuurbeleid veel meer autonomie aan de lokale besturen geeft. Ze moeten een aantal doelstellingen bereiken maar hoé ze dat doen, bepalen ze in grote mate zelf. Deze inspiratienota wil een toetssteen zijn waarop ze zich kunnen baseren.

Kunt u de nota in grote lijnen toelichten?

De nota bestaat uit drie delen, namelijk de geschiedenis, de internationale context en waar we in Vlaanderen naartoe willen. We hebben dat gedaan omdat we ook de achtergrond wilden schetsen. Voor wie nieuw is in de sector is het goed om te lezen hoe de bibliotheken ontstaan zijn en dat ook mee te nemen in de verdere bedenkingen. Hetzelfde geldt voor de internationale context want we leven niet op een eiland. Voorts gaat het heel concreet over wat de rol van een bibliotheek in de hedendaagse

kennismaatschappij is of moet zijn. De samenleving verandert en mensen kunnen overal bijna alle informatie krijgen die ze willen. In zo'n samenleving moet de bibliotheek aan de toekomst denken en een gids zijn die mensen wegwijs maakt zodat ze kunnen omgaan met die informatie. En uiteraard is er ook nog altijd de nadruk op lezen en boeken, maar tegelijkertijd komt er digitalisering bij.

Het is ook goed om het nog eens zo duidelijk te stellen dat een bibliotheek geen uitleenfabriek is maar dat ze een maatschappelijke rol te spelen heeft omdat er zo veel linken zijn met andere beleidsdomeinen.

Niet alleen de taken van de bib komen aan bod maar ook de Vlaamse beleidsprioriteiten, de doelstellingen die we willen bereiken. Dat is iets technischer maar niet onbelangrijk en wordt daarom uitgebreid uitgelegd.

U wil het lokaal cultuurbeleid inspireren, wat inspireerde u voor deze visienota?

Niet alleen de massamedia maar ook de informatie bevindt zich in "een toestand van permanente revolutie", zoals Henk Hofland schrijft. In die revolutie moet de bibliotheek zijn rol en plaats vinden. We hebben het grote voorrecht en voordeel dat we niet van nul moesten beginnen. We hebben in Vlaanderen eigenlijk heel mooie voorbeelden van bibliotheken die al heel ver staan en veel doen op dat vlak. We zochten onze inspiratie ook in het

internationale veld. Hoe zien organisaties als UNESCO, IFLA en Eblida de rol van de bib? Bovendien is het de bedoeling om op basis van deze tekst debat los te weken. Het is geen tekst die te nemen of te laten is. Het is een inspiratiebron. We willen juist dat er reactie komt.

Het gaat voor een stukje terug over de essentie. Over waarom bibliotheken ooit ontstaan zijn en het feit dat ze nog steeds een rol hebben. Wat ons opviel was dat het internationale kader inderdaad uitgebreid aan bod komt in de visienota. De inspiratienota vertrekt onder meer vanuit de manifesten opgesteld door UNESCO en IFLA. Het beleid onderschrijft dus duidelijk de visie van de sector?

Inderdaad. Zoals ik al zei: we leven niet op een eiland. We leven in een internationale context en daar moet je voor een stuk in meegaan, je daarop enten, kijken wat er rondom je gebeurt. Het feit dat er internationaal geen andere pistes of ideeën uitgewerkt worden, was voor ons ook een geruststelling. Alles sluit mooi aan. Dit was voor ons alleszins een bevestiging dat dit een weg is die we verder moeten inslaan.

Hoe situeert u de Vlaamse bibliotheeksector ten overstaan van het buitenland? Waar blinken we in uit?

Ik mocht onlangs in het kader van Cycling for Libraries een honderdtal bibliothecarissen van 23 verschillende nationaliteiten ontmoeten. Als je al die verhalen hoort, merk je waar andere landen de klemtoon leggen. Finland is bijvoorbeeld heel proactief en zet sterk in op de digitalisering. Andere landen focussen dan weer louter op de bewaringsfunctie. Ik denk dat we daar in Vlaanderen ergens tussenin zitten maar ook hier kiezen we het pad van de digitalisering. Sommige, vaak kleinere steden en gemeenten, moeten daartoe nog enkele stappen zetten. Onze grote troef is ons fijnmazige netwerk. In elke uithoek van Vlaanderen kan je op relatief korte afstand een bibliotheekfiliaal vinden. In het buitenland is zoiets niet evident, merk ik. We moeten die fijnmazigheid uitspelen en er zorg voor dragen.

In Nederland is er momenteel een kaalslag bezig. Onze Noorderburen kijken dan ook jaloers naar Vlaanderen. Onze kleinschaligheid is een sterkte die we best proberen te behouden.

Het blijft natuurlijk een combinatie van verschillende factoren. Kleinschaligheid en bereikbaarheid op korte afstand zijn belangrijk maar je moet ook de kwaliteit kunnen garanderen. Als er wijkfilialen zijn die niet hun ideale rendement halen, dan vind ik dat we dat ook in vraag moeten durven stellen. Uiteraard moeten we er dan voor zorgen dat er goede alternatieven voorhanden zijn. We zullen een aantal evoluties van vroeger in vraag

moeten durven stellen zonder daarom dat fijnmazige netwerk teniet te doen. Zo'n evoluties kan je niet altijd tegenhouden. Ik heb het zelf ook in onze gemeente Evergem gezien. Op een bepaald moment hebben we daar de keuze moeten maken om van negen kleinere filialen naar drie grote te gaan die professioneel worden uitgebouwd. Dat was geen gemakkelijke oefening. Maar we hebben voor alternatieven gezorgd zoals een bibliotheekbus die er op die manier voor zorgt dat de bib voor iedereen bereikbaar is.

Een andere mogelijkheid is integratie, bijvoorbeeld in een school. Want u schrijft ook dat de bibliotheek meer is dan een fysieke plek.

Dat klopt. Je moet niet kosten wat het kost een duur gebouw neerzetten om pas nadien na te gaan denken wat je er als bibliotheek mee wil doen. Het is vooral de inhoud die belangrijk is. Al is het gebouw ook leuk natuurlijk (lacht).

In de bibliotheeksector circuleren al langer berichten over bezuinigingen. Hoe schat u de situatie in?

We hebben in Vlaanderen niet willen besparen op het lokale cultuurbeleid precies omdat we willen dat het lokale cultuurbeleid zo veel mogelijk mensen bereikt. Participatie vinden we enorm belangrijk. Natuurlijk staan die lokale budgetten onder druk en zoekt men hoe men hier en daar efficiënter kan werken. We zullen moeten opvolgen hoe men daarmee omgaat. Daarom hebben we in ons decreet Lokaal Cultuurbeleid de voorwaarde opgenomen dat men een volwaardig, goed en kwalitatief bibliotheekbeleid moet uitbouwen om een beroep te kunnen doen op Vlaamse subsidies. We hebben met andere woorden nog een stok achter de deur om lokale besturen aan te sporen om toch kwaliteit te blijven aanbieden. Maar er zijn altijd een aantal creatieve pistes mogelijk, zoals het station en een samenwerking met de privésector bijvoorbeeld.

Het decreet Lokaal Cultuurbeleid van 6 juli 2012 schrapt de wettelijke maxima voor lid- en uitleengelden. Gemeenten bepalen sindsdien zelf of ze al dan niet lidgeld vragen of een vergoeding aanrekenen voor geleende materialen. Wat is daar de impact van geweest?

Die impact is nog niet bekend. Het is dan ook een recente aanpassing. De monitoring die voorzien is in het nieuwe decreet Lokaal Cultuurbeleid is hieraan gelinkt: meten is weten. Alle gegevens en cijfers moeten opgelijst en doorgegeven worden. Die worden dan aan een grondige evaluatie onderworpen om de mogelijke effecten te bekijken. Natuurlijk hebben we die wettelijke maxima niet zomaar geschrapt. We hebben daarvoor een onderzoek laten uitvoeren door prof. Jan Colpaert van de

“WE KUNNEN AAN LOKALE BESTUREN GEEN VERPLICHTINGEN MEER OPLEGGEN OVER HET PERSONEEL DAT ZE MOETEN AANWERVEN. VOOR DE CULTUURSECTOR, EN MEER SPECIFIEK DE BIBLIOTHEEKSECTOR, IS DAT NATUURLIJK NIET EVIDENT.”

Hogeschool-Universiteit Brussel (HUB), over de bereidheid van bibliotheekgebruikers om bij te dragen voor de bib. Daaruit is gebleken dat die bereidheid er wel degelijk is, althans als het gaat om een kleine bijdrage. Flankerende maatregelen zijn hier echter wel nodig. Voor wie het financieel echt moeilijk heeft, kan prijsdifferentiatie toegepast worden of kunnen er andere mogelijkheden gevonden worden om aan hun situatie tegemoet te komen. De UiTPAS is bijvoorbeeld een mooi instrument dat als proefproject loopt in Aalst en omgeving. Eind dit jaar valt de beslissing of we dit al dan niet kunnen uitbreiden naar andere gemeenten. De UiTPAS maakt prijsdifferentiatie in de bibliotheek mogelijk. Mensen die echt geen middelen hebben, hoeven dan niets te betalen voor hun ontlenen terwijl anderen misschien meer moeten bijdragen. Zulke zaken zijn mogelijk maar ook hier kunnen steden en gemeenten zelf bepalen hoe ze daarmee willen omgaan.

Wat met de laagdrempeligheid van de bibliotheek en de mogelijke impact hiervan op geletterdheid?

De laagdrempeligheid blijft gegarandeerd. Dat staat ook nadrukkelijk in de doelstellingen van het lokaal cultuurbeleid. Het is belangrijk dat de bibliotheek toegankelijk blijft.

U sprak daarnet over een volwaardige bibliotheekwerking en dat dat eigenlijk het belangrijkste is. Maar komt tegelijkertijd de deskundigheid van de lokale bibliotheek niet onder spanning te staan omdat het nieuwe decreet ook de voorwaarden met betrekking tot die personeelsformatie en -bezetting heeft herzien?

Ik weet dat dit gevoelig ligt. Maar we hebben dat zelf niet uitgevonden. Het is een algemeen beleid in Vlaanderen waarbij gekozen werd om minder betuttelend om te gaan met de lokale besturen. Het geldt bijgevolg voor elk beleidsdomein en dus voor alle collega's bij de Vlaamse overheid. We kunnen aan lokale besturen geen verplichtingen meer opleggen over het personeel dat ze moeten aanwerven. Voor de cultuursector, en meer specifiek de bibliotheeksector, is dat natuurlijk niet evident. Daarom dat we in het decreet heel uitdrukkelijk geformuleerd hebben dat het personeel wel in staat moet zijn om de goede kwalitatieve werking van de bibliotheek te blijven garanderen. Op die manier oefenen we daarop toch enige controle op uit. En juist omdat die vraag naar kwaliteit er duidelijk in zit, gaan we er ook vanuit dat lokale besturen de kwalificaties niet zomaar naar beneden zullen halen of kiezen voor mensen die minder vertrouwd zijn met bibliotheekwerking. Bovendien zou

“NATUURLIJK STAAN DE LOKALE BUDGETTEN ONDER DRUK EN ZOEKT MEN HOE MEN HIER EN DAAR EFFICIËNTER KAN WERKEN. WE ZULLEN MOETEN OPVOLGEN HOE MEN DAARMEE OMGAAT.”

dat ook te merken moeten zijn in onze monitoring zodat we op tijd kunnen ingrijpen.

Het is allemaal nieuw maar we doen een beroep op de lokale besturen en hun beleidsmakers om daar ernstig mee om te gaan. Bovendien is er ook nog altijd zoiets als een beheerraad van de bib. En de cultuur- en gemeenteraad. Het is ook aan hen om te zorgen dat er voldoende controle is. Het schepencollege gaat nog altijd met de personeelsformatie naar de gemeenteraad ter goedkeuring. Dus als men zou beslissen in het nadeel van de bibliotheken, hoop ik dat men er daar op reageert. Wij geloven niet alleen in de autonomie van steden en gemeenten maar ook in hun maturiteit om daar op een correcte manier mee om te gaan. Bovendien ben ik er van overtuigd dat er een democratische controle zit op de bibliotheekwerking. Een bibliotheekbezoek is nog altijd een van de meest populaire activiteiten in een gemeente. Als men daar dan toch een paar zware besparingen zou doorvoeren die nefast blijken te zijn voor de kwaliteit, dan krijg je daar zeker reactie op.

De nota zegt ook dat er nieuwe opdrachten voor de bib zijn zoals werken rond mediageletterdheid en e-inclusie. Het is bijgevolg belangrijk dat je mensen hebt met de juiste competenties. Men mag de informatiedeskundige achter de balie niet langer vergelijken met een winkeldame. Het is dus van belang dat medewerkers die pas instromen ook een nieuwe visie hebben. Een media- en gidsfunctie is iets anders dan liefde voor het boek.

Het zal inderdaad soms een andere manier van werken inhouden. Je ziet dat men meer en meer inzet op het automatisch uitlenen van boeken. Bibliotheekmedewerkers zullen dan op een andere manier actief ingezet worden. Bijvoorbeeld bij het helpen van bezoekers op internet en studenten wegwijs maken. Het zal een omschakeling zijn, maar ik zie altijd veel gepassioneerde medewerkers die er echt iets van willen maken, die verliefd zijn op hun job. Eigenlijk heb ik daar heel veel vertrouwen in.

Hoe ziet u de realisatie van de digitale bibliotheek tot stand komen rekening houdend met de verschillende bestuursniveaus die hierbij betrokken zijn? Dat lijkt geen makkelijk verhaal in de context van meer autonomie voor gemeenten.

Het is inderdaad geen makkelijk verhaal. Ik denk dat het pas moeilijk wordt als alle gemeenten en steden hun eigen systeem zouden hebben. Ik geloof heel sterk in samenwerken. En de provincie is daar wel een ideaal niveau voor. Hier en daar zijn er nog verschillen in de manier waarop men de digitale bibliotheek aanpakt. Ook daar wordt aan gewerkt om te zorgen dat alles goed loopt, we weten dat er nog een aantal kinderziektes of moeilijkheden zijn in een aantal provincies. Dat moeten we goed opvolgen. We moeten niet allemaal apart dwangmatig een eigen systeem uitvinden. Dat is niet efficiënt en niet meer

te verantwoorden. Het is normaal dat je gebruik maakt van een voorbeeldsysteem.

Kreeg u al reacties uit de sector op uw visienota?

Daar is het nu nog wat vroeg voor. De brochure is nog maar klaar sinds vorige week (*dit interview werd afgenomen op 27 juni*) en werd nu pas verspreid. Maar het is zomer en sommigen vinden misschien wat meer tijd om te lezen.

Het is een nota om te inspireren, niet om de bibliotheekwereld op stellen te zetten. Voor wereldschokkende dingen of een tabula rasa moet je elders zijn. Aan de ene kant is dat goed, dat iedereen daar een stuk continuïteit in ziet maar we moeten wel mee zijn met de toekomst. En dat zit er wél in. Ik ben dus wel benieuwd hoe de nota onthaald zal worden. Want het is belangrijk dat dit debat wordt opengetrokken naar die lokale gemeenschappen. Ik hoop zelfs dat deze nota ook de aanleiding kan zijn om de rol van de lokale bibliotheek op de cultuurraad of misschien zelfs op de gemeenteraad te bespreken. Of tijdens een commissievergadering.

Ook voor partners in het onderwijs is het interessant.

Inderdaad. Hoewel het ook niet altijd evident is om informatie rechtstreeks te laten doorstromen naar alle betrokken beleidspartners.

Een aantal dagen geleden (maandag 24 juni jl.) ontving u een honderdtal fietsende bibliothecarissen in het kader van Cycling for Libraries in de Openbare Bibliotheek van Dendermonde. Herkent u uw visie in die van Cycling for Libraries?

Ik vond dat een heel toffe activiteit omdat je op die manier kan netwerken en van anderen kan leren. Wat doen ze in andere regio's en landen? En hoe? Ik heb met enkele mensen gesproken en ook zij zeiden dat het eigenlijk heel boeiend is om te kunnen zien en vergelijken hoe iedereen werkt. Dat werkt heel inspirerend. Het is ook zo'n mooi initiatief omdat het de sector en waar die voor staat zichtbaarder maakt. En het maakt een statement: de openbare bibliotheek hoort tot in zijn diepste vezels met de samenleving verbonden te zijn.

We zeiden het eerder al, een bibliotheek gaat over meer dan boeken alleen, maar wat is eigenlijk uw lievelingsboek?

De ontdekking van de hemel van Harry Mulisch. Daar is een heel verhaal aan verbonden. Ik lees heel graag, maar als daar een context of verhaal aan verbonden is, dan voegt dat nog een extra dimensie toe aan het lezen. Voor mij was dit de eerste keer dat ik een boek cadeau kreeg. En binnen de twee dagen was *De ontdekking* uit. ■■

> www.sociaalcultureel.be